

**ВІДГУК
офіційного опонента
Драгана Івана Олександровича
на дисертацію Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли
на тему «Державна політика у сфері запобігання та протидії корупції:
порівняння досвіду України та Азербайджанської Республіки»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування
(галузь знати 28 «Публічне управління та адміністрування»)**

Актуальність обраної теми.

Корупція - одне з найбільш деструктивних соціальних явищ, яке заважає оптимальному розвитку будь-якої держави, ефективності державного управління та функціонуванню соціальних інститутів. Вона завжди негативно впливає на економіку та є прямим й опосередкованим порушенням прав і свобод людини та громадянина, декларованих світовою спільнотою в основоположних актах міжнародного права.

Без перемоги над корупцією як системою суспільних відносин Україна ніколи не зможе побудувати ефективну економіку і правову демократичну державу, захистити свій суверенітет, стати конкурентоспроможною серед розвинутих країн світової спільноти.

На шляху до задекларованої Європейської інтеграції Україна намагається знизити рівень корупції, тим самим забезпечити нормальні умови життєдіяльності громадян та функціонування бізнес-середовища.

У сучасній науковій літературі сформувалася низка концепцій щодо проблеми корупції, визначено й оформлено різноманітні підходи до визначення її сутності, до формування антикорупційної політики та функціонування спеціалізованих інституцій. Але, незважаючи на значний науковий інтерес до окресленої проблеми, на жаль, досить тривалий час Україна залишається однією з найбільш корумпованих держав світу, що зумовлено насамперед малоефективним поступом на шляху руйнування корупційних схем, які стали невід'ємним атрибутом владних інституцій. Також високий рівень корупції має місце і у однієї з найбагатших пострадянських країн - у Азербайджанській Республіці.

У зв'язку із цим, удосконалення державної політики запобігання та протидії корупції з урахуванням закордонного досвіду на сучасному етапі розвитку країн з молодими демократіями пострадянського простору до яких відноситься і Україна, і Азербайджанська Республіка вбачається вкрай актуальним та своєчасним.

Зв'язок з науковими програмами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тем науково-дослідної роботи Чорноморського національного університету імені Петра

Могили: «Державна політика формування ефективного функціонування та розвитку спроможних до самоврядування територіальних громад у процесі децентралізації як запорука національної безпеки» (державний реєстраційний номер 0119U100372), у рамках якої автором системно представлено перспективні напрям удосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції; «Формування концептуальних зasad впровадження державної Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції як чинника соціальної стабільності та національної безпеки» (державний реєстраційний номер 0120U102342), у рамках якої автором представлено пропозиції, що спрямовані на пошук ефективних методів та підходів до радикального скорочення корупції як системного явища з урахуванням міжнародного співробітництва та конструктивної взаємодії між органами публічної влади й інститутами громадянського суспільства.

Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації, автореферату, наукових публікацій Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи в цілому є достатньо обґрутованими й достовірними. Вони базуються на критичному узагальненні публікацій провідних фахівців з даної проблематики, опрацюванні широкого масиву офіційних статистичних матеріалів профільних міністерств і відомств, міжнародних організацій. Завдання дослідження логічно структуровані, відображають алгоритм дій для досягнення заявленої мети. Сформульовані автором мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження цілком відповідають темі дисертації. Висновки є узагальненням досліджень та основою формульовання практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети як теоретико-методологічну основу використано фундаментальні положення сучасної теорії державного управління, інституціональної теорії, концепції провідних наукових шкіл з проблем стратегічного управління, розвитку, класичні й новітні погляди на сутність та інструментарій державної політики детінізації економічних відносин. Структура роботи відзначається чіткою логічною продуманістю. Узагальнення по кожному розділу є достатньо обґрутованими та логічно репрезентовані в підсумкових висновках і рекомендаціях дисертаційної роботи. Загальна концептуальна модель дисертації в цілому органічно пов'язується з дослідженням процесу вдосконалення державної політики запобігання та протидії корупції.

Автором ґрунтовно розкрита теоретична частина дисертаційної роботи, в якій достатньо глибоко досліджені теоретико-методологічні та концептуальні засади вдосконалення державної політики запобігання та протидії корупції. Методологічну основу роботи становлять методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної, соціальної та споріднених із ними наук. У роботі використано такі методи: метод комплексного аналізу (для забезпечення цілісності дослідження державної політики у сфері запобігання та

протидії корупції та антикорупційних механізмів); метод історіографічного аналізу (для дослідження етапів антикорупційної реформи України, антикорупційної політики Азербайджанської Республіки, міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією в органах публічної влади); методи порівняння та узагальнення (у ході дослідження показників Індексу сприйняття корупції Міжнародної антикорупційної організації Transparency International (Україна, Азербайджанська Республіка, Данія, Сінгапур)); системно-функціональний метод (при дослідженні сутності понять «корупція», «національна безпека України», «національні інтереси України», «загрози національній безпеці України», «державна політика у сфері запобігання та протидії корупції» («антикорупційна політика»), «антикорупційна стратегія», «інститути громадянського суспільства антикорупційної спрямованості», «міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією», «комплексний механізм запобігання та протидії корупції», «механізм взаємодії держави і громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії корупції» та визначені ролі й внеску інститутів громадянського суспільства у сучасні антикорупційні процеси); інституційний метод (при аналізі антикорупційних організацій загалом та Transparency International і Transparency International Ukraine зокрема, як інституту громадянського суспільства).

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз наукових гіпотез та результатів дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що дослідження містить низку теоретичних і науково-методичних положень, які розвивають науку державного управління у частині поглиблення знань про закономірності реалізації державної політики запобігання та протидії корупції.

Наукові результати дисертаційного дослідження, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, доцільно згрупувати в три блоки.

Перший блок відображає здобутки дисертанта, що розширюють категоріально-понятійне поле дослідження та теоретико-методологічні засади державної політики запобігання та протидії корупції. Зокрема, шляхом визначення сутності дефініційної конструкції «механізм взаємодії держави і громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії корупції» як штучно створеної системи взаємозв'язаних між собою елементів, у середині якої суб'єкти взаємодії (органи публічної влади й інститути громадянського суспільства) за допомогою системних складових антикорупційної стратегії (функції, методи, інструменти, норми, принципи, ресурси і заходи) здійснюють взаємне стимулювання і корекцію антикорупційної діяльності для досягнення візії та реалізації мети і завдань державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Також дисертантом систематизовано стратегічні вектори налагодження конструктивної взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, що базуються на реалізації комплексу взаємопов'язаних між собою загальнодержавних заходів, серед яких найбільш значущими є такі: організація змістовно обґрутованої і детально розробленої правої пропаганди в засобах масової інформації на всіх територіальних

рівнях; забезпечення широкого доступу громадян до нормативно-правової інформації всіх її видів; розробка і законодавче закріплення новітньо-дієвих форм і способів реального інституційного залучення громадян в управлінську, охоронно-захисну та іншу діяльність держави; стимулювання набуття навичок і вмінь правомірної поведінки дітьми та підлітками з метою профілактики асоціальних дій та недопущення їх делінквентної поведінки в майбутньому..

Дисертантом представлено комплексний підхід до реалізації державної політики в сфері запобігання і протидії корупції, що спрямований на захист прав та законних інтересів громадян від деструктивного впливу корупції, шляхом трансформації репресивно-каральної та превентивної компонент антикорупційної політики у інтегративний системоутворюючий публічно-управлінський вплив на суспільно-державні відносини.

Окреслено підходи до забезпечення системності у проведенні антикорупційних реформ у країнах з молодою демократією, де підсилюючим чинником політичної волі за принципами перманентності та транспарентності виступає координаційний потенціал незалежної спеціалізованої інституції міжнародного рівня, що наділена таким функціоналом: розробки та ініціювання реалізації превентивних антикорупційних заходів в органах публічної влади, впровадження стимулів щодо імплементації та реалізації положень міжнародно-правових актів, моніторинг корупційних чинників й ефективності заходів державної політики у сфері запобігання та протидії корупції; заохочення та формування культури повідомлення про можливі прояви корупції, формування антикорупційної культури особистості з високим рівнем антагонізму до будь-яких корупційних проявів

Другий блок наукових результатів містить положення, що стосуються вдосконалення методичних зasad державної політики запобігання та протидії корупції, саме : удо сконалено інструментарій підвищення ефективності інформаційного забезпечення механізмів запобігання та протидії корупції на основі створення онлайн-платформи комплексного оцінювання ефективності державної антикорупційної політики держави, що формує комунікативну основу для інтеграції проривних антикорупційних технологій та нових політичних і соціальних вимірів у процесний компонент публічного управління, а також забезпечує динамічний обмін інформацією між суб'єктами та об'єктами управління;

Третій блок наукових результатів об'єднує конструктивні пропозиції дисертанта стосовно удо сконалення державної політики запобігання та протидії корупції. Зокрема:

- науково обґрунтовано програмно-цільовий підхід до формування комплексного механізму запобігання та протидії корупції, синергетичний вплив якого забезпечується дією соціального, економічного, міжнародно-правового, інституційного, морально-психологічного, організаційно-правового, суспільно-громадянського механізмів запобігання та протидії корупції та спрямований на ефективну реалізацію складових антикорупційної стратегії (підстратегії громадської свідомості, підстратегії застереження, підстратегії неминучого покарання), що формують стійкість національної економіки до глобалізаційних

та кризових викликів;

-представлено конструктив імплементації досвіду реалізації антикорупційних реформ найменш корумпованих країн світу на основі впровадження комплексних заходів системного усунення як причин, так і наслідків корупції, що передбачає позиціонування нульової толерантності до корупції як національної ідеї; забезпечення невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; демократизацію суспільно-політичних відносин на основі професіоналізації керівників органів влади на різних рівнях управління; спрямування всіх суспільних процесів на людину; забезпечення високого ступеня свободи засобів масової інформації; посилення превентивно-профілактичних і контрольних заходів щодо запобігання та протидії корупції у відношенні осіб, наділених вищими виконавчими функціями;

-окреслено шляхи активізації міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією в органах публічної влади, що спрямовані на усунення перешкод налагодженню і реалізації міжнародних контактів та підвищення міжнародного іміджу країни та передбачають реалізацію комплексу заходів з підвищення рівня демократизації процесу прийняття державно-управлінських рішень, де інтегруючи складовою виступає інституціалізація функціоналу експертної групи, що створена на рівні держави із залученням міжнародних фахівців, які спеціалізуються на аналізі ймовірних передумов виникнення проявів корупції в органах публічної влади.

Теоретичне та практичне значення наукових результатів. Дисертаційна робота Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли представляє наукову цінність, оскільки розроблені в ній теоретичні положення можуть бути використані як у подальших наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності, пов'язаній із завданнями державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Результати дисертаційного дослідження є внеском у теорію та методологію науки державного управління. Серед іншого, запропоновано наукові підходи до вирішення задач вдосконалення державної політики запобігання та протидії корупції..

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретико-концептуальні положення дисертації стали основою для розробки методичних і прикладних рекомендацій стосовно вдосконалення державної політики запобігання та протидії корупції в Україні та Азербайджанській Республіці, які можуть бути використані в діяльності органів державної влади.

Результати дослідження були використані в роботі: Рівненської обласної ради під час проведення антикорупційних заходів , а також при внесенні змін до Антикорупційної програми Рівненської обласної ради на 2021-2023 рр. (довідка №01/12-263р від 22.07.2022 р.); Державної судової адміністрації України щодо формування ефективного механізму довгострокової взаємодії між інститутами громадянського суспільства антикорупційного спрямування та територіальними управліннями Державної судової адміністрації України (довідка №1/815-154 від 08.06.2022 р.); Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації при проведенні

інформаційно-просвітницьких тематичних заходів, спрямованих на системне формування антикорупційної свідомості працівників адміністрації та її підрозділів, а також при налагодженні тісних зв'язків із громадськістю (довідка №3714/0/129-22 від 27.07.2022 р.).

Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в навчальний процес у ході підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» за напрямом «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форми навчання при викладанні навчальних дисциплін «Публічна служба», «Правові засади публічної служби», «Публічна політика», «Вступ до спеціальності» у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили (довідка № 44-45/1343 від 09.06.2022 р.).

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Результати дослідження опубліковано в 12 наукових працях загальним обсягом 8,6 друк. арк. (особисто автора – 5,0 друк. арк.), серед яких: 2 статті в зарубіжних наукових виданнях, які мають цитування в наукометричних базах Web of Science, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у наукових виданнях інших держав та 5 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У дисертації Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли використані лише ті результати досліджень, які були отримані ним особисто. Публікації достатньою мірою відображають зміст проведеного дослідження, відповідають чинним вимогам щодо характеру видань, їх географії та повноти висвітлення результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування (галузь знати 28 «Публічне управління та адміністрування»)

Дискусійні положення, зауваження та побажання. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, слід зазначити, що вона містить низку тверджень, які, на наш погляд, можуть слугувати підґрунттям для дискусії та зауважень.

1. Так як державна політика у сфері запобігання та протидії корупції розглядається у широкому аспекті: у межах порівняння антикорупційного досвіду України та Азербайджанської Республіки, тематичного досвіду найменш корумпованих країн світу, міжнародного співробітництва та за участю інститутів громадянського суспільства, працюючи над даним дисертаційним дослідженням доречно було б визначити гіпотезу відносно предмету наукового дослідження. Відсутність гіпотези у даному випадку дещо ускладнює спрямованість наукового аналізу та логіку дослідження, а її наявність – збагатила б роботу і підсилила наукову позицію здобувача.

2. У межах п. 1.2. «Особливості формування державної політики у сфері запобігання та протидії корупції» доречно було б у вигляді змістового рисунка представити взаємозалежності і чинники впливу на рішення органів публічної влади.

3. У роботі з метою обґрунтування теоретичних положень та розробки практичних рекомендацій щодо уdosконалення формування державної політики у сфері запобігання та протидії корупції та розвитку антикорупційних механізмів досліджується державна політика у сфері запобігання та протидії корупції у порівнянні досвіду України та Азербайджанської Республіки. Дисертантом внесено науково обґрунтовані пропозиції щодо впровадження його положень в сучасній Україні (п. 2.2.). Однак, на нашу думку, потребує змістовнішого обґрунтування вибір для порівняльного дослідження саме Азербайджанської Республіки.

4. У межах п. 3.2. «Особливості формування та функціонування сучасно-актуальних механізмів запобігання та протидії корупції» при дослідженні соціального механізму запобігання та протидії корупції автором зазначається що найбільш актуальними на сьогодні вбачаються соціальні механізми профілактики корупційної поведінки серед населення, що направлені на таку соціальну групу як молодь. На нашу думку, у роботі замало обґрунтування цього твердження-положення.

5. Частину п. 3.3. «Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії корупції» було б доречно присвятити розвитку механізмів взаємодії органів публічної влади та антикорупційних інститутів громадянського суспільства у контексті наявної реформи децентралізації в Україні. Доцільно було б показати особливості та відмінності у процесах взаємодії (форми, засоби, інструментарій) між владою та громадськістю на рівні великого міста обласного значення і невеликого населеного пункту територіальної громади (із визначенням й обґрунтуванням кількісних і якісних показників та з урахуванням регіонального аспекту); між органами публічної влади та громадськими організаціями антикорупційної спрямованості різних рівнів (міжнародного, всеукраїнського, регіонального, місцевого).

Узагальнюючи відмітимо, що зазначені дискусійні положення, зауваження і недоліки є свідченням складності та багатоаспектності досліджуваної проблематики, не знижують наукової цінності дисертації та принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли.

Дисертаційна робота є кваліфікованою науковою працею, виконаною авторкою особисто, характеризується єдністю і логікою викладення, містить науково обґрунтовані теоретичні результати та методичні положення, які мають корисну практичну значущість для держави.

Загальні висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація, що виконана Абдуллаєвим Вагіфом Ахмед огли на тему «Державна політика у сфері запобігання та протидії корупції: порівняння досвіду України та Азербайджанської Республіки», є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання

теоретичних і практичних питань, пов'язаних із удосконаленням державної політики у сфері запобігання та протидії корупції.

Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації і пропозиції поглиблюють теоретичні засади та практичні аспекти прийняття ефективних рішень із питань запобігання та протидії корупції та проїшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях аспіранта знайшли відображення всі положення дисертації.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені аспірантом наукові завдання вирішенні повною мірою, мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, що задекларовані, містять елементи наукової новизни, рівень яких визначено коректно. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Абдуллаєва Вагіфа Ахмед огли на тему «Державна політика у сфері запобігання та протидії корупції: порівняння досвіду України та Азербайджанської Республіки» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченого ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 р.). а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування (галузь знати 28 «Публічне управління та адміністрування»).

Офіційний опонент-

завідувач кафедри права та правоохоронної
діяльності Державногоуніверситету
«Житомирська політехніка»,
доктор наук з державного управління, професор

I.O.Драган

Більше завідувача кафедри
доктора науки з державного
управління професора
Драгана Ф.О.

Засвідчує:
Членік секретар
Житомирської політехніки
Я.Н.У.У., док.

Я.В. Сердюк